

loučen jest z křesťanství jakýkoli egoismus, poněvadž nejde v křesťanství o naše já, ale o Boha: Bůh „vše ve všem“. Bůh stejným údělem všech.

Celkový náboženský vývoj lidstva mluví proti tomu, že by lidstvo bylo naplněno pudovou touhou po ukojení své potřeby blaženosti způsobem přírodním. Ne všechna náboženství schvalovala a pěstovala askesi; perský mazdeismus ji zavrhoval z důvodů vyšších. Ale všechna náboženství respektovala ideál sebeovládání a sebezpřemáhání a velmi mnohá ukládala svým stoupencům těžké břímě různých úkonů, jež znamenaly sebezapírání. Právě náboženské smýšlení je vzdáleno sentimentálního ukojení lidských tužeb, osobních přání a zvláštních žádostí. Jestliže měříme energii, kterou vyvíjelo náboženství v potírání přírodních žádostí, neshledáme, že by jí nebylo vynakládalo dosti, nýbrž spíš vidíme, že jí plýtvalo mnohdy nesprávným směrem.

A tak možno říci: V náboženství uplatňuje se přání, touha, žádost, snaha, a to v míře nejvyšší, nikoli však sobectví a zistnost, nýbrž touha po nejvyšší pravdě a dokonalosti jakožto po nejlepším vysvětlení skutečností a uspokojujícím cíli a účelu života. To děje se nikoli způsobem a formou přírodních pudů, ale sebevědomou a sebeurčující činností rozumovou, citovou a volní. Pravdu a dokonalost spatřuje náboženství v původu a cíli všeho, totiž v Bohu. Bůh není ilusí a fikcí, ale nutným požadavkem, aby byla dostatečně a rozumně vysvětlena skutečnost, a zdůvodněn její smysl, cíl a účel. Bez Boha není rozumného důvodu a cíle. Náboženství jest úsilným vyjádřením lidského snažení, a to po dobru vůbec. Vůle naše touží po dobru a dokonalosti vůbec a tím dokazuje, že musí býti podstatné dobro, aby byla vyplněna podstatná vložka ducha, aby byl dán zdroj síly v sebeurčení a v nevyzpytatelném uplatnění života.

Jakmile bytost má schopnost, chápatí to, co je samo v sobě dokonalé a žádoucí, jest pro dosažení toho i určena: objektivní dobro je pro ducha zároveň subjektivně vhodné. Při tom objektivní dobro je měřítkem toho, co je dovoleno žádati a co ne.

Dr. Jan Podzimek:

BIBLE A MALOMOCENSTVÍ DRUHDY A DNES.

Jednou z nejhroznějších chorob, které zachvacují tělo lidské zvláště v zemích východních a jižních, jest lepra čili malomocenství. Nemoc tato má už svoji historickou pověst a jest jistě tak stará jako lidstvo samo, k němuž se víže takřka jako stín ke svému předmětu.

Nejstarší zprávy o této metle lidí můžeme čerpat z některých staroegyptských pramenů a rovněž tak ze starých nábožen-

ských knih indických. Poříčí Nilu, zrovna tak jako poříčí Gangu zdají se býti vlastní lepry, ač jsme daleci toho tvrditi, že by jenom odtud vzešla.¹⁾ Nesporným faktem však jest, že v těchto zemích byla známou již celá dlouhá staletí před Kristem, pokud vůbec paměť lidská v historických pramenech sahá.

V literatuře o tomto předmětu uvádí se zhusta vyprávění, které pochází od egyptského kněze jménem *Manetho* a týká se faraona *Amenophise*. Tenť prý si jednou přál viděti na vlastní oči bohy a vyžádal si v této věci rady jednoho z proroků. Ten mu sdělil, že je možno, aby se splnilo, čeho si žádá, ale jenom tenkrát, když očistí své království od malomocných. Král prý tak učinil, nechav je všechny zahnatí do kamenných lomů poblíže Nilu. A bylo prý jich tenkrát všech na 80.000.

Tato zpráva, aniž ji v podstatě analysujeme, mluví o malomocných docela v číslicích. Byť i nebyla z nejspolehlivějších, ukazuje alespoň na značné rozšíření této choroby v krajích kolem řeky Nilu v tehdejší době.

Také staré indické prameny mluví o značném rozšíření této zákeřné a nakažlivé nemoci. Nedočknou se jich blíže, ale uvedu na svém místě jednu z indických legend a to tehdy, až bude řeč o t. zv. chalmoogře.

Jest samozřejmo, že nebylo to na východě jedině obyvatelstvo Indie a Egypta, které leprou trpělo. Ponechávaje biblickou Palestinu stranou, musím ukázati, že i Arabie, Persie a jiné země východní byly malomocenstvím zamořeny. Mnoho k rozšíření této choroby přispěla běžná tehdejší komunikace a obchodní styky mezi jednotlivými říšemi. Ale nejen to. I válečné výpravy rozševaly lepru dál a dále.

Je takměř nepochybné, že velký podíl na rozšíření lepry do krajů na západ od jejího semeniště mají římská vojska. Podle *Plinia* a zrovna tak i dle zpráv *Plutarchových* zavlékly lepru do říše římské legie Pompeiovy, když se vracel z válečné výpravy syrské. Také u Řeků byla lepra záhy seznána. Zprávy o tom máme od *Aristotela*, *Herodota* i známého lékaře řeckého *Hippokrata*.

Ale nejen na území řecké a římské v užším slova smyslu, nýbrž i do provincií římských malomocenství se šířilo. Za doby císařské proniklo až do Španělska, Gallie, Velké Britanie; císař *Konstantin* zemřel na lepru. Křížácká tažení rozšíření nakažky dodělala, takže se v tomto období objevovala lepra i ve Švédsku a Norsku a vůbec v krajích pobaltických, tu hojněji, tu zase jen sporadicky, ojediněle. Obchodem černými otroky byla přenesena nemoc do Ameriky.

Dříve než se zmíním o úporných a věky trvajících pokusech

¹⁾ Nejnověji se rozeznávají tři střediska šíření choroby: záp. Afrika, jižní Čína a Indie.

o léčení lepry, jakož i o způsobech, jak se to dalo, nutno nahlédnoutí do výzkumů, týkajících se podstaty této nemoci. Co je to vlastně lepra a co, nebo kdo je původcem této choroby?

Dlouho, velmi dlouho tento otazník zůstával pro lidstvo jen otazníkem. Vědělo se nejvýše, že je to nemoc nakažlivá a proto se veškeré léčení omezovalo na pouhou izolaci nemocných v t. zv. leproseriích. Tato leproseria byla zakládána velmi brzy. Už takové lomy, do nichž svrchu zmíněný faraó *Amenophis* dal zahrnati svoje malomocenstvím stížené poddané, jsou jakýmsi leproseriem. Leproseria měla prostě čeliti šíření nákazy, znemožniti sebe nepatrnější styk nemocných se zdravými. Nic více. Malomocní v leproseriích všelijak dožívali. O léčení v nich sotva lze mluvití, ač tam nemocní nebyli bez péče. Ve středověku byla leproserií v Evropě opravdu spousta. Tak se uvádí, že v době úmrtí francouzského krále Ludvíka XII. (1226) bylo v Evropě na 19.000 leproserií a z tohoto počtu jen 2.000 v samotné Francii. I tato čísla svědčí o mimořádném rozšíření choroby ve středověku i o velkých obtížích, s jakými bylo malomocenství čeleno.

Už první století po Kr. se vyznačuje většinou marně úporným zápasem s hroživě se šířící leprou. Ve stoletích pozdějších pak není o nic lépe. Nemoc tato stává se dokonce předmětem vážných rozhovorů i na koncilech církevních. Tak v roce 549 nařizuje koncil, konaný v městě Orleansu ve Francii, že každý biskup ve své diecési má vyvíjeti patřičnou iniciativu v péči o malomocné. Koncil lyonský (583) stanoví určitá pravidla směřující k izolaci leprou stížených lidí od zdravých. Leč nejen nařizeními, ale i účinnou pomocí, zřizováním leproserií, církevní instituce bojují proti sveřepé chorobě.

Také moc světská neskládá ruce v klín. R. 643 po Kr. vychází přísné nařízení²⁾ krále longobardského *Lothara*, v němž se mimo jiné praví: „Pročež téhož dne, kdy z domu byl vypuzen (rozuměj malomocenstvím stížený), tak jakoby zemřel, za mrtvého budíž pokládán.“

Z tohoto ediktu pěkně je viděti, že malomocní byli obyčejně pokládáni za pacienty nevyléčitelné a na tu dobu v izolaci za smrti propadlé lidi. Podobné nařízení o malomocných jako *Lothar* vydal r. 784 po Kr. i *Karel Veliký*, před ním pak *Pipin Krátký*, jehož ustanovení se týká povolení rozlučky manželské v případě, že by jeden z manželů trpěl leprou. Do jaké míry u nás v Čechách byla tenkrát lepra rozšířena, je těžko říci. Není v tomto oboru soustavných studií. Leč jak možno z některých historických pramenů usuzovati (jakož i z faktu infekce leprou v sousedních zemích), i u nás se nemoc ta vyskytovala a zvláště za *Karla IV.* jistě pomoci a péče se malomocným dostávalo, jak také svědčí i příslušný úryvek pohřební řeči, pronesený nad

²⁾ Monumenta Germaniae.

rakví tohoto panovníka arcibiskupem pražským *Janem z Vlašimě* dne 16. prosince 1378.³⁾ —

Svrchu zmíněný edikt Lotharův, měl spolu s podobným názorem na malomocné v jiných zemích jakousi odezvu ve středověku, symbolickém sice, ale za to málo šetrném obřadu, jemuž na příklad až do stol. 11. podrobovali malomocné ve Francii. Leprou postižený byl totiž doveden do kostela a tam byla zaň sloužena missa pro defunctis. Oděn jsa černým rubášem musil se malomocný položit po vykonané mši do čerstvě vykopaného hrobu, při čemž laikovi sypali na hlavu lopatkou tříkráte hlínu. Když se jednalo o malomocenství stíženého duchovního, postupoval obřad stejně, až na to, že hlínou posypali i jeho hrud. I z jiných zemí jsou zaznamenány obdobné obřady s více, méně rázovitými odchylkami podle charakteru toho kterého národa. Tak z Německa, Belgie, Normandie a p.⁴⁾ Od r. 1048 věnoval se ošetřování malomocných v Palestině a potom i v Evropě řád rytířů sv. Lazara, jehož velmistr musil býti sám leprou stížen.

Ve stol. 16. začíná malomocenství pomalu mizeti z Evropy. Ve stol. 19. lepra až na ojedinělé případy (a ještě většinou zavlečené) opouští evropské země docela.

Jak už svrchu podotčeno, není možno velmi dlouho vůbec mluvit o nějakém léčení leprou postižených lidí. Nejspíše jen o izolaci a dožití v ní. Tato trudná okolnost souvisí s velmi dlouho trvající neznalostí podstaty nemoci samotné. Starověcí i středověcí lékaři znali totiž dobře jen vnější stránku této choroby, příznaky; vnitřní podstata její jim zůstala utajena.

³⁾ Ve 12. a 13. stol. mívaly některé „špitály“ české něco málo malomocných. Tak špitál u sv. Petra na Poříčí, špitál sv. Lazara a pak špitál v Jindřichově Hradci.

⁴⁾ Ba a s, německý lékařský spisovatel, uvádí ve své práci „*Die Anfänge der Heilkunde in altem Heidelberg*“ podrobný popis obřadu, obvyklého asi tehdy v Německu. Byl-li někdo veřejně prohlášen za malomocného, navštívil jej nejdříve farář, který jej o prohlášení uvědomil a poskytl zároveň duchovní útěchu, napomínaje ho, aby snášel neštěstí své zmužile a uvážil, že pro křesťana není žádná nemoc nebezpečnější než hřích. Proto ať se nesouží z odloučení od zdravých, vždyť duchovně stejně bude patřiti Kristu. Chvilé vyloučení malomocného ze společnosti byla pak farářem ohlášena věřícím. Dotčeného dne vedl farář v kněžském rouchu v procesí svých farníků malomocného z domu do kostela, Cestou zpívalo se sedm kajících žalmů s antifonou „Vím, že Vykupitel můj žije“. V kostele čtena mše, při níž nemocný ležel jakoby mrtvý na nosítkách, jindy zase klečel opodál, vždy však byl oděn v černý rubáš. Po přijímání dovedl farář malomocného ke stolu, na němž bylo už dříve připraveno nářadí jemu určené: šat, rukavice, chřestidlo, pohár a mošna. Po bohoslužbách seřadili se věřící opět v průvod a dovedli všichni malomocného do leproserie, nebo daleko do polí, kde byla pro něho postavena chýše, u níž stál kříž. Farář k malomocnému opět promluvil, povzbuzuje ho k trpělivosti, načež se průvod vrátil do kostela a modlitbou slavnost ukončil. Jen nejbližší příbuzní nešťastného nebo sluhové církevní bděli po prvních třicet hodin v blízkosti jeho, aby mu v případě nutnosti v lecčems pomoci poskytli.

Značné množství případů lepry právě po vnější stránce ozřejmilo její průběh. Avšak její vznik, jakož i některé jiné okolnosti zůstaly tehdejšímu člověku tajemstvím. Nevědělo se dobře, že je to nemoc základná, která se velmi často ohlašuje až tehdy, když se v těle dobře zahrnila, nevědělo se vůbec, že její inkubační doba je značně dlouhá (až několik let). Bylo tu však příčinně neuvědomělé poznání, že je to choroba kontagiosní či sdělná (nakažlivá) a zrovna tak se vědělo, že vystupuje v různých formách⁵⁾ a trvá dle prudkosti průběhu zrovna tak rok až dvě léta, jako 15—20 let.

Bacil lepry (*Mycobacterium leprae*) objeven byl *Armauerem Hansenem* teprve r. 1873 a za nedlouho potom jeho nález potvrzen *Neisserem*. S tímto objevem rozluštěny zároveň různé ty záhady, kupíci se kolem choroby. Proto středověk zrovna tak tápe v hledání podstaty choroby jako starověk přes tu okolnost, že středověcí lékaři věnovali lepře na tu dobu zcela mimořádnou pozornost.

O chorobě této psali zrovna tak žáci světoznámé školy salernské, jako proslulý *Bernard Gordon*, *Vilém ze Salicetu* a jiní, ale podstata a terapie její jim zůstala záhadou nadále.

Odtud také absurdní jejich předpisy léčebné, které proti lepře doporučují: maso zmíjí, vepřové, všelijaké mastičky a p.

Když roku 1873 *Hansen* ohlásil vědeckému světu tyčinkovité bakterie, izolované z těla malomocenství stížených, choroba byla už ve svém někdejší rozšíření v Evropě naprosto omezena.

Přes tento objev však rozhodující vliv na léčení⁶⁾ lepry mělo teprve zjištění léčivé účinnosti t. zv. chalmoogrového oleje.

Uvážíme-li, že ještě dnes jenom ve francouzských koloniích afrických — jak *Mathivat* udává — jest nejméně přes 500.000 nemocných leprou (v celém světě asi 2 miliony), je zjištění léčivého prostředku proti této chorobě nesmírně důležité a má svoji velikou cenu i pro budoucnost.

Dříve však, než zevrubněji pojednám o chalmoogře, všimnu si ještě malomocenství v historii staré Palestiny a biblických zpráv a zkazek o něm.

⁵⁾ Po počátečním stadiu nemoci — skvrnitá vyrážka, uzlíky a puchýře — gangreny (snět) v kůži, které vředovají. Vředy pronikají masem až ke kosti. Kost odumírá, okostice je zničena, články prstů opadávají, tělo se komolí. To je t. zv. *lepra kožní*. Tam, kde bacil lepry ničí hlavně nervy a zaviňuje anaestherii (z necitlivění) objevuje se t. zv. *lepra čívoová* (nervová).

⁶⁾ O něco výše jsem se zmínil o absurdních prostředcích, užívaných k léčení lepry středověkými lékaři. Není bez zajímavosti, že svého času vládlo tu a tam mínění, že tuto nemoc možno s účinkem léčit *lidskou krví*. Tak H. L. Strack uvádí, že bylo, jak prý *Plinius* líčí v *Historia naturalis* XXVI. 1, 5, užíváno koupele z lidské krve v Egyptě, onemocněl-li takto král. S touto zprávou velmi se shoduje starožidovský výklad 2. knihy Mojžíšovy *Midraš Šemoth Rabba* V., 2, 23, kdež je řečeno, že k témuž účelu jednou zabili Egypťané 150 dětí židovských. Než i pro pozdější dobu než je tato udávají se některé případy této hrozná pověry.

Nejdříve ve Starém zákoně! Krom ojedinelých zmínek mluví se zde o malomocenství a malomocných především v třetí knize Mojžíšově. V kapitole 13. zmíněné knihy jest uveden celý zákoník předpisů. Hned na začátku se praví: „Člověk, na jehož těla kůže by byla nějaká oteklina anebo prašivina, aneb poškrvna, a na jehož těla kůže by bylo něco podobného k ráně malomocenství, přiveden bude k Aronovi knězi, aneb k některému ze synů jeho kněží.

I pohledí kněz na ránu, kteráž jest na kůži těla jeho. Jestliže chlupové na té ráně zbělejí a ta rána bude-li na pohledění hlubší nežli jiná kůže těla jeho, rána malomocenství jest.“

Z dalších vět uvedené kapitoly seznáváme, jak z vnějších příznaků rozeznávali židé mezi malomocenstvím a lehčím onemocněním — prašivinou.

Bílá oteklina na kůži s jízvou živého masa na té oteklině — toť podle starých židů malomocenství zastaralé.

Zevrubných předpisů o malomocenství je v této kapitole celá řada a jsou založeny vesměs na zkušenostech s malomocnými. Nejsme ovšem prosti podezření, že některé kožní choroby, vnějšími příznaky malomocenství podobné, byly s tímto nezřídka v jedno směřovány.

Kapitola 14. třetí knihy Mojžíšovy jedná o „Řádu očišťování člověka i domu malomocenstvím raněného“. Jak už doba sama sebou nese, není tento řád prost pověrečnosti a z ní plynoucích obřadních podivnůstek (viz na příkl.: „Rozkáže kněz tomu, kterýž se očišťuje, vzítí dva vrabce živé a čisté a dřevo cedrové a červec dvakráté barvený a yzop. I rozkáže kněz zabítí vrabce jednoho do nádoby hliněné nad vodou živou. A vezme vrabce živého a dřevo cedrové, též červec dvakráté barvený a yzop a omočí to i s vrabcem živým v krvi vrabce zabitého nad vodou živou. Tehdy pokropí toho, kterýž se očišťuje od malomocenství, sedmkrát a za čistého jej vyhlásí, i pustí vrabce živého na pole“).

Po kněžském ceremonielu „ten, kterýž se očišťuje“, musí vyprati svoje roucho, sedmého dne potom pak nechati oholiti všechny vlasy na těle a vykoupati se.

Na to uvádí se ještě podrobně postup obětování darů Hospodina za to, že odňal nečistotu od nemocného.

Z celé této kapitoly je zřetelně viděti, nakolik staří Židé považovali chorobu za trest poslaný Bohem na člověka hřešícího Proto zde také zabijí kněz „beránka oběti za provinění“.

Neméně zajímavé jsou předpisy, uvedené na konci této kapitoly a týkající se *domu*, v němž rozmohla se rána malomocenství.

Začíná se veršem 33.

„I mluvil Hospodin Mojžíšovi a Aronovi, řka: Když vejдете do země Kananejské, kterouž já vám za dědictví dávám a do-

pustil bych ránu malomocenství na některý dům země, kterouž vládnouti budete,

tedy přijda hospodář domu a oznámí knězi, řka: Zdá se mi, jako by byla rána malomocenství na domě.

I rozkáže kněz vyprázdniti dům, dříve než by vešel do něho hleděti na tu ránu, aby nebylo poškrvněno všecko, což v domě jest. Potom pak vejde kněz, aby pohleděl na ten dům."

„Tedy vida ránu tu, uzří-li, že rána jest na stěnách domu, totiž důlkové názelení aneb načervení a na pohledění jsou nižší, než stěna jinde..."

Je zbytečno pokračovati v tomto citátu dále, než aby nebylo zřejmo, že toto malomocenství v domě („rána malomocenství na některý dům“) vlastně žádným malomocenstvím není.

Jest pak také zároveň dokladem, jak širokým pojmem bylo u starých Židů malomocenství a co asi všecko se pro zdánlivou podobu vnějších znaků do tohoto širokého pytle házelo.

Mám zcela důvodně podezření, že to byly především všechny možné kožní choroby a choroby vlasů.

Mluví-li se speciálně ve Starém zákoně o malomocenství hlavy, mohlo jíti docela dobře i o t. zv. *favus*, nebo o *opar lysivý*⁷⁾ (Herpes tonsurans), jehož následkem je olysalost (nebo pronikne-li choroba hlouběji, působí ještě hnisavý zánět kůže [*sykosis*]), či o jinou těmto podobnou nemoc. Rovněž tak jednalo-li se o některé choroby kožní, zachvacující údy a trup vnějšími příznaky ne nepodobné lepře.⁸⁾

Lepra sama byla v biblických dobách, leč i mnohem později, nevléčitelnou a proto také tam v biblických knihách, kde se mluví o očistění a vyléčení nemoci, nejde a nemohlo jíti o pravé malomocenství, nýbrž o chorobu jinou, povahy snad takové, jak shora uvedeno.

Čím pak bylo ono „malomocenství zdíva“ obydlí lidských, těžko říci. V celku převládají mínění, že šlo buď o nějakou houbov, nebo spíše o salnytrové rozežírání zdi, dosti obvyklé v příbytcích provlhlých, které samy už mohly býti semenišťem různých chorob a v rozvoji tyto nemoci jen podporovaly. Poněvadž pak rozežrané stěny za nemocí napadené byly považovány, podléhaly podobnému očistnému obřadu jako nemocní lidé.

Obdobně i malomocenství oděvu, šatu⁹⁾ nebylo jistě ničím

⁷⁾ Muž, s jehož hlavy by vlasové slezli, lysý jest a čistý jest (Levit. 13, 40). Jestliže pak po jedné straně obleze hlava jeho, nalysý jest a čistý jest (Levit. 13, 41).

⁸⁾ Tyto choroby jsou působeny vesměs parazity z říše hub (Fungi imperfecti); rody *Trychophyton*, *Microsporon*, *Achorion* etc. Bedlivě je prostudoval francouzský badatel *Sabouraud*. Podrobnosti nalezne čtenář v lékařských kompendiích.

⁹⁾ Objeví-li se skvrna na vlněném, nebo na lněném roucho, ať v osnově, nebo v útku, nebo snad na kůži, nebo na čemkoliv, co je vyrobeno z kůže, budou-li skvrny ty bílé, nebo červené, buďtež považovány za malomocenství a ukázány knězi (Levit. 13, 47 a násl.).

jiným, než vláknitými houbami (hlavně plísněmi) zaviněná skvrnitost a povlakovitost¹⁰⁾; než i o nich platí předpisy, týkající se rány malomocenství.

V Deuteronomiu (kap. 24.) nalézáme odkaz i napomenutí: „Šeť se při ráně malomocenství, abys ostříhal pilně a činil všechno, jakž učítí vás budou kněží Levitští; jakož přikázal jsem jim, ostříhati toho budete a tak činiti.“ Nového zde není pověděno nic, aniž tu nalézáme nějaké údaje o chorobě a nemocných.

V druhé knize Královské (kap. 5.) čteme známý příběh o vyléčení hejtmana vojska syrského Námána z malomocenství prokem Eliseem a o rychlé nákaze sluhy Giezi-ho touže chorobou.

V tomto případě můžeme mluvit o naprostém diagnostickém omylu, jak pro chorobu Námánovu, tak pro nemoc Gieziho. Zde nešlo a nemohlo jít o malomocenství. Čteme v druhé knize Královské, verš 27.: „Protož malomocenství Námánovo přichytí se tebe i semene tvého na věky. I vyšel od tváří jeho malomocný jako sníh.“

Podle této výrazky, skvrn nezřídka i jiné barvy než bílých, se malomocenství poznávalo. Proto Řekové jmenovali tuto chorobu leuké — bílou. Leč Giezi byl jako sníh hned, nákaza tedy měla velmi krátkou dobu inkubační. Lepra pak má, jak jsem už na svém místě řekl, inkubační dobu značně dlouhou; až několik let trvá, než se tělo jako malomocné projeví. Ostatně bylo by také s podivem, že oba, jak Námán, tak i Giezi, mohli by se pohybovatí zcela volně ve společnosti, bez izolace. Nebezpečí, plynoucí z takové volnosti, staří velmi neradi se oddávali.

Vyprávění o Námánovi a Giezim je samo o sobě zabarveno do té míry ethicky, že si věcné omyly jeho i touto okolností poněkud vysvětlíme.

Zajímavou je také poznámka Eliseova: „Malomocenství Námánovo přichytí se tebe i *semene tvého*.“ Je v tom alespoň kus víry v dědičnost choroby. Zdá se, že tato víra byla v tehdejší době silně rozšířena, ač neprávem.

Neboť malomocenství podobně jako tuberkulosa dědičným není. I v případech, ač ojedinělých, kde šlo o nákazu plodu už v životě matčině, možno onemocnění vysvětliti infekcí.¹¹⁾

Poznámku Eliseovu však možno chápati i jinak. Totiž tak, že i semeno Gieziho chorobou utrpí. A vskutku, poněvadž byly leprou zhusta zachvacovány i orgány pohlavní, bývalo z one-

¹⁰⁾ Hlavním přenašečem nákazy jest hnisavý sekret z leprosních vředů. V něm totiž žijí miliony bakterií lepry, které ve stavu virilním jsou schopny zdravého infikovati. Pozoruhodnou je poznámka Lassarova o tom, že t. zv. lepra maculosa et anaesthetica (skvrnitá forma malomocenství) je méně nakažlivá, než lepra tuberosa (malomocenství hlíznaté). (Viz citované pojednání.)

¹¹⁾ Jeť malomocenství chorobou ryze nakažlivou — kontagiosní, spojenou obvykle s vleklými místními záněty. Viz o tom více v pojednání O. Lassarova „*Deutsche Klinik*“ 1903.

mocných až 50 procent malomocných mužů a ještě více žen neplodných.

Všeobecně lze říci o malomocenství pro dobu starozákonní ještě tolik:

Starí židé (viz Levitikus) rozeznávali v celku dobře trojí příznaky lepry. Totiž skvrnitost (vyrážku) na kůži, zbělení chlupů na těchto místech a posléze tu okolnost, že vždy skvrny (vyrážka) se poněkud propadají pod rovinu ostatní kůže, t. j. že se skvrny prohlubují.¹²⁾ Od pravého malomocenství rozlišuje Levitikus dobře t. zv. leucodermu, která v počátečním stadiu lepře se podobá¹³⁾ a dodnes prý jest pod hebrejským jménem *bóhak* u Arabů známa.¹⁴⁾ Za to jiné choroby lepře vnějškem podobné s pravým malomocenstvím Židé asi zaměňovali.

Než i přes tuto okolnost byly praktické vědomosti starých Židů o lepře značné.

Také onen, abych tak řekl, instinkt Židů, jak lepru vykořeňovati (isolace) je obdivuhodný.

Jak už na svém místě bylo pověděno, celý středověk a do nedávna i novověk pokládaly lepru za nemoc nevyléčitelnou.

Těch několik případů vyléčení, o nichž se tu a tam mluví, těžko opravdovým vyléčením vysvětliti. Nemáme ani za mák jistoty, že později buď nedošlo k recidivě, nebo zda choroba byla vůbec správně identifikována. Přímého a účinného prostředku terapeutického po celou tu dobu nebylo. Péče o nemocné děla se zcela symptomaticky a posléze hygienicky (isolací). A to všecko už dělali staří Židé, třebaže neznali léčení radiového, nebo léčení chryсарobinem, s kterýmižto prostředky začala doba nejnovější a ve vyléčení lepry jimi dosáhla ostatně výsledků více než nepatrných.

Jak bádání *Boeck-ova* a *Danielsseu-ova* dokazují, můžeme považovati lepru staro- a novozákonních knih biblických s dnešní leprou za totožné. Souvislost choroby s generace na generaci infekcí dodnes v Palestině přetržena úplně nebyla, což je také důkazem pro toto tvrzení.

V pozdějším stadiu a v případech zastaralých lze ovšem lepru jako takovou mnohem lépe rozpoznati, než ve stadiu mladém, neboť ony hrozné průvodní zjevy pokročilého malomocenství (rozpadávající se vředy a hlízy, ano i odpadávající kusy údů, oslepnutí atp.) nenechaly jistě ani židovského kněze na pochybách, o co vlastně jde.

Isolace i u lehčích případů než jak uvedeno, byla jedinou možností omezení v šíření choroby, neřku-li u těchto případů těžkých.

¹²⁾ Levitikus 13; 2, 3, 10, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 30 a 43.

¹³⁾ Levitikus 13; 38 a 39.

¹⁴⁾ Hejčl, *Bibli česká* I., 1., str. 304, 1917.

Pozoruhodné také jest, že židovští kněží hojně používali práva i podezřelé z malomocenství alespoň na čas izolovati (nechať si jaksi na pozorování).¹⁵⁾ Takové opatrnosti ani ve středověku a starověku nebylo vždycky a v patriční míře využito. Do jaké míry isolační prakse u starých Židů na svou dobu vynikala, vysvitne ze srovnání takové assanace Norvěžska v době nové se zmíněnou praxí židovských kněží před tisíciletími. Obě spočívá na principu věty z třetí knihy Mojžíšovy: „Po všechny dny, v nichž ta rána (rozuměj malomocenství) bude na něm, za nečistého jmín bude; nebo nečistý jest. *Sám bydliti bude, v ně za stany bude přebývání jeho.*“ Příklad, kdy náboženská víra vedla ve svých důsledcích k dobré hygieně!

Dnes už by se nekrylo zcela s pravdou, ale v roce 1903 mohl ještě *Oskar Lassar*, pojednávaje o malomocenství, napsati: „Neznám lepších ochranných opatření zdravotních, než jsou opatření věku starého.“ (Viz svrchu citované pojednání!)

Není divu, že u zdravých budilo malomocenství hrůzu. Vždyť to vlastně nebylo než pozvolné, ale jisté umírání. Odtud ne vždy šetrné zacházení s malomocnými v židovstvu. K strachu z choroby družila se i nemenší obava z člověka nečistého, ve smyslu náboženském poskvrněného. Předpisy pro vnější chování malomocných jsou zaznamenány opět v Levitiku (44 a 45 i 46 verš 13. kapitoly). Prohlášený za malomocného musil roucho své na prsou roztrhnouti, musil míti hlavu nepokrytou, ústa zastřená a volati měl: Nečistý, nečistý jsem, aby už zdaleka lidé se mu vyhýbali. Jindy dřevce prkenné malomocní nosivali a o sebe jimi tlukouce, na sebe jako nečisté a poskvrněné upozorňovali.

A tak úděl jejich býval obyčejně velmi zlý; oni byli lidmi vyvrženými, jimž se zdravý střežil vejíti do cesty.

Do společnosti mohl se z takových lidí vrátiti jedině člověk očištěný, který se však musil podrobiti obřadu, o němž jsme už shora mluvili. —

V Novém zákoně se mluví o malomocných na nejednom místě a to v evangeliích. Poměry malomocenství jsou tu tytéž jako v dobách starozákonních. Chování Ježíšovo k nešťastníkům leprou stíženým jest však velmi laskavé a účinné.

Tak v evangeliu *Matoušově*, (8, 2—4), *Markově* (1, 40—44) a *Lukášově* (5, 12—14) vypráví se o malomocném, jemuž Ježíš pomáhá.

U Matouše: „A aj, malomocný přišed, klaněl se jemu, řka: Pane, kdybych chtěl, můžes mne očistiti. I vztáh' Jžíš ruku, dotekl se ho, řka: Chci, buď čist. A hned očištěno jest malomocenství jeho. — I dí jemu Ježíš: Viziš, abys žádnému nepravil. Ale jdi, ukaž se kněží a obětuj dar ten, kterýž přikázal Mojžíš, na svědectví jim.“ Podobně u obou ostatních synoptiků.

¹⁵⁾ *Levitikus* 13; 4, 21, 26 a 31.

U Lukáše v kapitole 17. (v. 11—19) vypráví se podobně o uzdravení desíti malomocných Ježíšem, když se tento ubíral přes Samarii a Galileu do Jerusalema.

V obou případech posílá Ježíš pozdravené, plně tak zákon Mojžišův, ke kněžím, neboť jen jim náleželo právo po bedlivé prohlídce prohlásiti nečistého za uzdravena.

Ze zpráv evangelií nelze poznat, jak Ježíš léčil malomocenství. Není tam řeči o nějakém terapeutickém zákroku, rovněž tak ne o nějakém zákroku aseptickém nebo antisepsi. Ba ani tolik nečiní, co staří Židé dělali; ničeho z těch hygienických opatření, kterých užívali oni (isolace) on neužívá.

Je řeč jen o slovu Ježíšově a někdy o vztažení ruky a doteku nemocného; z toho doteku ruky a vztažení dalo by se soudit, že Ježíš též užíval nějakých prostředků léčivých. Bohužel není zde v těch stručných záznamech evangeliijních ani zmínky o tom, jaké malomocenství oněch uzdravených osob bylo; není zevrubnějších údajů o něm.

Pouhým slovem nelze dnes léčit malomocenství. Ani sugescí. Ve starých církvích vykládá se toto léčení zázrakem.

Na předchozích stránkách jsem seznámil čtenáře s léčebnými poměry, v jakých se nacházeli malomocní od dob nejstarších až téměř na skloněk století devatenáctého. V této době nastává konečně v úsilí lepru vyléčiti rozhodný obrat k lepšímu. Vzdělaný svět evropský seznamuje se se specifickým lékem proti malomocenství. Jest to t. zv. *chaľmoogrový olej*, pod kterýmžto více obecným pojmem zahrnuje se skupina organických sloučenin, které se dnes získávají ze semen rozmanitých druhů rostlin čeledi *Flacourtiaceae*. Druhy této čeledi, z jejichž plodů olej se dobývá, jsou obyčejně stromy, dosahující mohutných rozměrů, a rostou, tvoříce nezřídka větší nebo menší komplexy lesní, v těžko přístupných končinách tropů a subtropů jihoamerických, západoafrických a indomalajských. Nejznámější rody rostlinné, z jejichž druhů olej se dobývá, jsou: *Taraktogenos*, *Asteriostigma*, *Oncoba*, *Caloncoba* a *Hydnocarpus* pro oblast posledně jmenovanou, *Carpotroche* pro oblast jihoamerickou a *Gynocardia odorata* z Himalají.

Avšak oleje z těchto rostlin, resp. z jejich plodů, extrahované nejsou všechny stejně účinnými léky proti malomocenství, ba leckteré z nich obsahují i mnoho látek neúčinných a tedy méně a necenných.

Olej z plodů posledně jmenované *Gynocardie*, jak se ukázalo, je pak pro lepru zcela bez účinku.

Nejvíce léčivě účinných chemických složek má nesporně

olej¹⁶⁾ ze semen dužnatých, jako pomeranč velikých plodů, svrchu uvedeného stromu *Taraktogenos Kurzii* King. Proto v odborných kruzích sluje také jménem „pravá chalmoogra“.

Bohužel jsou tyto stromy, právě chalmooгры a lesy z nich, jak už na svém místě pověděno, domovem hlavně v místech pustých a odlehlých, těžko přístupných, v nebezpečných džunglích i neschůdném podhoří. Odtud v zemích malomocenstvím dosud zamořených snaha po umělých kulturách těchto stromů, jejíž uskutečnění na sebe asi nedá dlouho čekatí.

Zajímavé jest, že chalmoogra jakožto lék proti malomocenství byla domorodcům dalekého orientu známa už před mnoha staletími. Dočítáme se o tom v knize *Rockové* (viz na konci uvedený seznam literatury!), který s podporou americké vlády procestoval pustiny a hluboké džungle Siamu, Burmy, Assamu a Bengálska, jenom za tím účelem, aby zjistil stanoviště rostlin chalmooğrových v těchto zapadlých končinách světa. Opakuje se tu historie chininové kúry, kterou také celá staletí před objevením Ameriky užívali domorodci proti sverepé zimnici.

Rock vypráví ve svém díle starou legendu, kterou objevil v knize Budhů zv. „*Mahawin*“.

V této legendě se vypravuje o indickém králi Oksagaritovi, který v zemi vládl před Budhou. Měl prý pět synů a pět dcer. Nejstarší z těchto princezen onemocněla jednoho dne malomocenstvím a byla svými bratry s velkou zásobou potravin zavedena do džungle a ubytována jimi v jakési jeskyni, kdež nadále ponechána svému osudu. V téže době, vypráví se v legendě dále, onemocněl leprou benárský král *Rama*. Odešel proto dobrovolně, vzdav se trůnu ve prospěch syna, sám do džungle a usídlil se v kotlině stromu *kalaw* (*Taraktogenos*). Živil se plody tohoto stromu a tu po nějakém čase k velkému svému údivu shledal, že je z hrozné choroby vyléčen. Zůstal však ještě v džungli. Jednou, prodlévaje u svého primitivního příbytku, zaslechl zoufalé volání o pomoc a hned na to řev tygra. Jda druhého dne ve směru kterým křik přicházel, našel dceru krále Oksagarita v její jeskyně. Vzal ji s sebou a nechal pojídati plody stromu *kalaw*. Když se princezna uzdravila, vzal si ji *Rama* za manželku a ona mu později porodila 16 dvojčat, samých chlapců. Krátce po její uzdravení přišel do džungle jakýsi benárský lovec. Poznal krále a ohlásil všechno jeho synu. Ten se vydal s četnou hned družinou na cestu a žádal otce, aby se

¹⁶⁾ Semena obsahují až 55 procent tohoto účinného oleje. Olej přichází ve dvou modifikacích. Jednak jako polotuhá, polotekutá látka, jednak jako kapalina více méně zahoustlá, barvy žlutohnědé. Chemická analýza této složité látky není dosud definitivně skončena. Podle studií *Powerových* největším procentem na složení oleje participují glyceryl-estery opt. aktivních kyselin a ty jmenovitě *kyselina chalmooğrová* a *kyselina hydrocarpová*, vedle menších kvant kyseliny palmitové, linolové a linolénové.

opět ujal vlády. Než ten odmítl, ale na tom místě, kde on i jeho manželka se uzdravili, založil město *Kalawagara*.

Dnes se chalmoogrového oleje, ač je to dosud dosti drahý lék, používá hojně v terapii lepry. Dříve se používal chalmoogrový olej jako surovina a nemocní jej užívali výhradně per os. Poněvadž však tato léčba vedla nezhůdko k poruchám v zažívacím traktu, používá se dnes ne surového oleje, ale preparátů z něho (obsahujících převážně jenom kyseliny chalmoogrovou a hydno-karpovou, která vlastně a jediné léčivé působí), které se do těla nemocného obyčejně vpravují hypodermálně (pod kůži). Jako poboční léčby se používá vtírání chalmoogrových masťů do kůže nemocného, podávání některých snesitelných přípravků per os, jakož i t. zv. helioterapie.

Tohoto způsobu léčení užívají nyní ve většině leprosarií, zvl. na Havajských ostrovech a Filipínách, leč i jinde.

Život v těchto ústavech je pro malomocné hotovým rájem. Některé z nich zvláště komfortně jsou vypraveny a pečováno v nich nejen o vyléčení, ale i o zábavu a poučování nemocných. Nemocní, pokud mohou, pracují doma nebo v zahradách a sadech ústavů, mají svoje zpěvácké a orchestrální kroužky, svoje sportovní hřiště atd. Jak vidno, je tu pečováno nejen o ozdravení těla, ale i o ozdravení mysli, neboť se ví dobře, že každá trudnomyslnost a chorobné přemítání o nemoci tuto jenom silně podporují v jejím rozvoji.

Jak nesmírný to rozdíl — takové leprosarium starých Židů, nebo leprosarium středověké a moderní léčebný ústav pro lidi leprosní v dnešní době!

Mac Donald, přednosta výzkumné stanice pro malomocnost v Kalihi na Havajských ostrovech prohlásil nedávno, že pro dnešek je názor, jako by lepra byla nevléčitelná, hotovým anachronismem. Jenom když léčivé látky bude pro nemocné dosti.

A tak i pro malomocné, kdysi k smrti odsouzené lidi, otevřely se náhle brány naděje, jimiž odejdou uzdraveni.

Literatura: André-Jouatte, *L'huile de Gorli*. Bull. des Sci. pharmacol. 1928, 35. — Brumpt, *Précis de parasitologie*, Paris 1922. — Desprez G., *Sur le Chalmoogra*. Journ. de Pharm. et de Chim., avril 1900. — Domin, *Cesty po Západní Indii II.* (kapitola o lepre), Praha 1926. — François M., *Examen d'un échantillon des graines de Gorli de culture*. Bull. des Sci. pharm., juin 1929, 36. — Hejčl-Sýkora, *Bible česká*, Praha 1917-22. — *Kralická bible* (Bibli svatá), 1921. — K. Knur, *Christus medicus?* Frankfurt n. M. 1906. — Kořínek, *Mikrobiologie*, Praha 1930. — Marek, *Případ lepry*. Čas. čes. lék. Praha 1914. — Novák, *Klášteřčec*. Ohlas od Nežárky 1916. — Perot, *Chalmoogra et autres graines utilisables contre la lèpre*, Paris 1926. — Rock, *The Chalmoogra and some rel. Species*, Washington 1922. — Sacquépée, *Précis de bactériologie*, Paris 1921. — Schneider, *Čalmugrové ořechy*, Praha 1924. — Starckenstein, *Zur Pharmakognosie der Hydno-carpus und Gynocardia*, Praha 1911. — Rogers-Muir, *Leprosae*, Bristol 1925.